

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.”

Er banii de prenumerație la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Invitare de prenumerație.

Timpul nostru reclamă în măsură mai mare decât ori când altă dată trebuința, ca în toate lucrările, cari privesc biserica și școla și preste tot dezvoltarea ulterioară a poporului nostru, să-ne călăuzim de o direcțiune unitară bine combinată și bine urmărită până în cele mai mici amănunte, ca astfel prin tot ceea ce gândim, și prin tot ceea ce lucrăm se contribuim a-ne apropia de scopul cel mare, pre carele îl-urmărim prin viața și dezvoltarea noastră ca biserică și ca popor. Dorim neapărat și noi ca prin viața și activitatea noastră să ajungem o sorțe mai bună, o viață mai tihnită și o stare mai multămitore. Și tocma cele ce vedem, că se petrec astăzi în apusul Europei, și anume tendința, urmărită astăzi cu totă energia de oameni de valoare de a reda religiunii și bisericii rolul, ce-i compete în conducerea spirituală a poporilor, ne spun cu o netăgăduită elocință, — că sorțea și starea noastră se va schimba în spre mai bine în măsura, în carea vom conlucra, ca să-se întărească, și ridice religiositatea în popor, — în măsura, în carea vom îngriji, ca organismul bisericii noastre să funcționeze cât mai regulat și cât mai conștient în cadrul dispusățiunilor statului nostru organic și al vecinicilor învățături a-le evangheliei Domnului.

Pentru a servi acestui dumnezeiesc scop s'a înființat înainte cu douăzeci și unul de ani acest organ de publicitate. Cum am servit noi acestui dumnezeiesc scop, nu aparține judecării noastre. Tot ceea ce putem noi dice, se reasumă în faptul, că după timp și împrejurări și în cadrul puterilor, de cari am dispus, ne-am silit totdeauna a satisface angajamentului luat.

Vom căuta a-ne face cu îndoit zel și cu esperințele unui trecut de douăzeci și unul de ani și în viitoriu datorința cu credință deplină în Dumnezeu și în sfințenia cauzei mari, căreia servim. Lângă această neclătită credință a noastră se mai adaog de sine două împrejurări, și anume: a) greutatea timpului în care trăim, ne spune și arată dilnic, că numai în biserică și prin biserică putem căuta și afla mântuire pe toate terenele de viață și dezvoltare; și b) chiar timpul din urmă ne-a învățat și ne-a silit să ajungem la convingerea, că ori-ce deraiare dela calea care ne-o arată biserica, și ori-ce încercare de a substitui puterea și activitatea bisericii noastre naționale prin altele, nu numai că n'au condus la nici un rezultat, din contră ceea-ce s'a gândit și s'a lucrat în o astfel de direcțiune, s'a constatat, că duce din decepțiune în decepțiune. Astfel susținerea și dezvoltarea acestui organ de publicitate ni-se impune din însemnate necesități practice ale vieții și dezvoltării noastre ulterioare. Este adecă trebuința ca asupra tuturor agendelor, ce avem a-le împlini, în biserică și școlă și preste tot în dezvoltarea noastră, să fim bine luminați, și mai cu seamă să fim conduși cu toții de vederile și ideile, cari ni-le inspiră evanghelia Domnului, er scopul acesta îl-potem ajunge numai atunci, dacă toate chestiunile, cari ne privesc, se discută cu deplină obiectivitate. și se pun pe bazele, ce ni-le indigitază doctrina și dezvoltarea istorică a bisericii.

În viața poporilor forța principală este puterea credinții în D-șeu, er ca adaus din partea omului este conștiința trecutului poporilor, conștiința misiunii istorice ce o au. Închinându-ne credinții noastre în D-șeu, și inspirându-ne de faptele mari a-le

trecutului nostru, ca biserică și ca popor, vom continua lucrarea noastră; și mulțămind onoratului public pentru sprijinul ce ni-l-a dat până acum, deschidem abonament nou la „Biserica și Școala“ pentru anul 1898, cu condițiunile, cari se văd în fruntea foii, și cerem și pentru mai departe sprijinul și ajutorul onoratului public.

Redacțiunea.

Pentru mai bună luare aminte.

Veacul nostru esta bogat în suprinde și abundant în greutăți și în necazuri.

Cu o repezită surprindătoare s'au făcut în veacul nostru mulțime de invențiuni, s'au pus în serviciul omului puterea aburului și a electricității, s'au străpuns munții, și s'au deschis prin ei drumuri, cari împreună țeri cu țeri, s'au deschis canale și prin acestea s'au înlesnit în mare măsură comunicațiunea, s'a inventat telefonul, și s'au făcut și alte multe invențiuni de o netăgăduită valoare.

Prin toate aceste invențiuni și lucrări ale minții și științei omenesci s'au intenționat, și s'a și realizat faptul însemnat, ca aburul și electricitatea să substituie puterile de lucru ale omului, și prin această omul să meargă cu un pas înainte, și să se apropie de pozițiunea, pentru carea a fost creat: de a fi domn și stăpân peste tot ce există pe pământ.

În fața acestor invențiuni și mari lucrări ale veacului ni-se înfățișază un lucru surprinzător în faptul, că pre când în agricultură, la industrie și la mijlocele de comunicațiune lucrăză aburul și electricitatea în locul omului, — pre atunci omului, și respective masselor poporului li-se înmulțesc greutățile și necazurile, se înmulțesc în lume lipsa, miseria, și o generală nemulțămire mai cu seamă a claselor muncitoare.

În veacul nostru s'a eliberat omenimea după multe greutăți și după crâncene vârsări de sânge de iobăgia seculară; dar tot în veacul nostru se vede, și se sîmte deja astăzi, cum poporele scăpate de iobăgia seculară cad pre nesemțite în alte forme de iobăgia, cari dacă nu vor fi devenit deja până astăzi, pot să devină după timp tot atât de primejdice și nesuportabile, cum a fost iobăgia de odinioară. Se sîmte deja astăzi în mare măsură la toate poporele sclăvia, de carea vorbim, și anume se sîmte ca sclăvia a capitalului, ca sclăvia a modei, ca sclăvia a unui mod de traiu mai costisitoriu de cât ajung

venitele, ca tirăniă de vorbe, ca tirăniă a așa numitei opniuni publice, ca tirăniă a spiritului timpului și altele.

Pre timpul iobăgiei seculare omenimea era împărțită în două clase: în nobili și iobagi, în domni și în robi; și astăzi în veacul luminilor găsim, că în întregă Europa se sîmte deja tendința, ca lumea să-se împartă de nou în altă formă de astădata în: avuți, capitaliști, și în sêraci, muncitori. În fața acestei tendențe, carea adună, și grămădesce capitalele pentru unii, puțini, clasa de mijloc odinioară atât de înfloritoare ca burghesime și respective industriași mici la orașe și ca agricultori mici la sate, începe să dispară; și industriașul mic dela oraș începe a fi redus la starea de lucrătoriu de fabrică, ér agricultorul mic la starea de țăuș. Lumea de astăzi merge deci de nou pre povârnișul unei iobăgii periculose, pre povârnișul iobăgiei capitalului, și alături cu această iobăgia să ivesc și își fac loc în lume și altele din formele de iobăgie amintite mai sus.

Din nefericire însă aglomerarea capitalelor mari începe în lume cam în același timp, când se răspândesc curentele anticreștinesci; și capitalul devine tiran din momentul, în carele posesorul lui nu este stăpânit de frica de Dumnezeu. Chiar pentru această omenii de bine din apusul Europei pledază astăzi cu totă puterea a-se da științii ceea ce este al ei și a-se reda religiunii și bisericii locul ce-i compete. Această este calea și mijlocul unic, prin carele se va poté rezolvi în mod ecuitabil așa numita cestiune socială, și respective ferberea și dușmănia, ce există între capitaliști și muncitori; și se va poté evita căderea de nou a masselor poporilor în iobăgia capitalului.

Pre noi ne interesază curentul religios, ce astăzi se arată în apusul Europei din motivul, că pentru multe din greșele ivite în apus am trebuit, să suferim și noi și poporul nostru, și din cauza greșitelor idei ale apusului s'au răspândit și înmulțit până la starea, în carea le vedem astăzi necazurile și greutățile bisericii și poporului nostru. Am suferit mult noi românii chiar și pre terenul economic din cauza acestor greșite idei.

La noi, la români capitalul de frunte, și am poté dice aproape unic, carele îl-avem, îl-formează pământul strămoșesc obținut la segregarea de domnii de pământ în prețul serviciilor și robotelor făcute în decurs de veacuri de moșii și strămoșii nostri. Dacă privim acum asupra stării, în carea se

găsesce acest capital al nostru, pământul strămoșesc, vom afla de sigur, că în unele părți îl vom fi înmulțit; vom afla însă, durere, de altă parte, că în multe locuri pământul strămoșesc a trecut în mâni streine. Și dacă ne uităm la timpul, când și de când au început a perde poporul nostru din pământul strămoșesc, așa credem, că nu ne înșelăm, dacă vom constata, că plugariul nostru a început a perde din pământul său din momentul, în carele prealocuria a început a se abate dela datinele sale religioase și naționale, dela vederile, credințele și tradițiunile rămase din bătrâni.

Amintim în punctul acesta două exemple, și anume: Din bătrâni a fost deprins românul, să țină mult la portul său; și cu privire la port credința imprimată adânc în inima românului a fost, că nu este lucru de cuviință a porta alte haine, decât cele ce se lucră în casa sa și din produsele economiei sale. Mai era apoi la poporul nostru credința rămasă din bătrâni, că este rușinea a face cu ușurință datorii, a nu-și ține cuvântul dat și altele. Sunt frumoase virtuți strămoșesci toate acestea. Așa se vede însă, că obiceiuri nouă, învățături streine de modul de gândire al neamului nostru, au contribuit, ca prealocuria poporul nostru să se abată dela ele, și cu aceste obiceiuri nouă și streine se începe o lungă serie de greutăți și de năcazuri, cari pre nesemțite fac să se imbuldăscă lipsa și nemulțămirea în casele poporului nostru, și pre lângă acesta ne înstreineză dela vechia noastră linie de conduită rămasă din bătrâni.

Mijlocul, prin carele vom poté combate cu succes ori-ce învățături greșite steine de biserica noastră și streine de modul nostru de gândire, este: ca să reluăm în tot locul firul, de unde îl vom vedea, că este intrerupt, și să dăm importanța trebuincioasă frumóselor noastre datine și credințe religioase și naționale, precum și tradițiunilor rămase din bătrâni.

Contra curentelor greșite.

după N. Filipescu.

Nu odată s'a observat că dogmele renasc, ca prin o încăpăținată fatalitate, de câte ori li se prevestesc sfârșitul.

Acastă constatare puțin măgulitoare pentru sumeția înțelepciunii noastre, avem încă o dată prilej a o face. De unde aproape nu se mai pomenia de religie și pe când entuziasmul pentru știința naturalistă devinise covârșitoriu, de odată, lumea a început să se trezescă din buimăceala, în care o aruncase strălucitele triumfuri ale științei, greșit interpretate de o anume școlă.

Nu-i încă departe vremea când un filosof, multă vreme slăvit, se lăuda a fi osindit pe vecie, nu numai religia, dar și metafisica, formulând vestita lege, după care omenirea, eșind din copilăria stării teologice și stăbătând numai în trecăt metafisica, se îndreptă cu paș sigur, ca spre ultimul termin al evoluției, către starea pozitivă.

Cu ce isteată siguranță ni se dedea încredințarea că, de astă dată, suntem la adăpostul ori cărei amăgiri, căci adevărurile de azi sunt rodul unei metode care, rezimându-se numai pe fapte, nu poté păcătui.

Dar, iată, că în disprețul faptelor, în deriderea metodei, clădirea pozitivismului se prevălesce ca o vulgară clădire metafisică. Ba s'ar părea că ironia lucrurilor ar fi împinsă până acolo, încât să se dovedescă, că spiritul omenesc străbate o cale d'a dreptul opusă, pornind de la știință spre a se rădica de pe această minunată bază, spre filosofie și a atinge apoi înălțimele religiunii.

Cum se lămuresce această reacțiune? Pe ce drum și prin ce cotituri, noul curent idealist străbate el calea, ce desparte necredința de filosofia spiritualistă și pe acesta de religie?

Și de data acesta, impulsivitatea a pornit tot de la bătrâna și girbovita morală.

Lucrul se înțelege. În mijlocul celor mai aprige controverse, filosofii oricărei școle, toți fără deosebire de credință, asupra unui singur punct s'au putut totăuna învoi: asupra necesității morale practice și asupra principiului măcar a utilității unei biete liste de povețe, care să ne călăuzescă pașii.

De-ar fi fost în stare știința naturalistă să ne și înzestreze cu o atare nomenclatură, cât de sărăcăcioasă, de precepte morale, care să ne desvêlescă rostul limpede al vieții și să ne croescă o linie de purtare lămurită, poté că triumful ei n'ar fi stîrnit prea gălăgioase protestări, măcar că e mare jertfa ce ni se cere d'a nu mai cerceta creștinele origini și menirea noastră, căreia pozitivismul mărturisescă, că nu poté da nici o deslegare.

Dar nu era cu puțină, ca bazele credinței să fie surpate, fără ca morală să devie șovăitoare.

Dacă pretinzi — cum cer unii — ca „Dumnezeu să-și iscălescă demisia“ și întăriți în contra-i spiritul de resvrătire, dacă lățesci credința, că dincolo de lumea văzută e un pustiu și că faptele omului din viața acesta nu sunt urmate de consecințe, ce se răsfrâng asupra celei de apoi, dacă distrugi pedepsa ca și răsplată, nu rămâne omului altă călăuză de cât aceea a patimelor sale. Mănat de aceste patimi și lipsit de ori-ce friu, îmboldit numai de interes, muncit de singurul dor al câștigului, trebuia să se încingă în lăuntru lui, o luptă aprigă între interese și aspirațiuni.

Cel puțin aceste rele mintea noastră a fost în stare a-le pătrunde, fără totuși a putea de îndată descoperi însuși rădăcina răului.

D'aci, nevoia d'a se reabilita morala. Însă, nu pôte d'ocamdată fi vorba de cât de o morală în afară de teologie. În epocile de necredință, morala nu se impune prin autoritate, ci numai prin arătările rațiunei.

D'acea vedem în Franța, pe Guyau schițând în cartea sa asupra Ireligiunei viitorului, o religie filosofică bazată pe concepțiunea sociologică. Puțin mai în urmă, d. Paul Desjardins publică, sub titlul *Le devoir présent*, o broșură care capătă îndată însemnătatea unui răsunătoriu manifest.

El zice: „N'ași roși să am drept stăpân unic pe Cristos. N'a fost încă, până azi, o mai mare școlă de virtute ca biserica creștină. Totuși scopul nostru e altul. Noi ne adresăm la acei, cari au pierdut credința și cari totuși, n'ar voi să piarză totodată și rostul vieții. De aceea, cu toții vom porni dela această convingere, care ne e comună, că trăim pentru ceva, că avem ceva de împlinit pe pământ. Afirmățiunea unui nou ideal de viață și de credință într'o datorie, iată ce ne unesc.“

Și trecând de la teorie la apostolat, d. Paul Desjardins, sprijinit de o sémă de credincioși, înteméză la Paris, sub numele de *Union pour l'action morale*, un fel de biserică, în care să slăvesce o religie atee, un soi de creștinism laic.

Pe vremea ce d. Paul Desjardins își întinde propaganda în Franța, în Statele-Unite se întemiază o asociație sub denumirea de *Societatea pentru cultura morală*, care sub îmboldirea d-lui Adler ajunge a constitui o adevărată religie laică.

Dar' aceste afirmațiuni morale, rostite cu atâta istețime, erau menite a crea numai o stare de tranziție.

Vrând, nevrând, morala te târăște mai presus de lumea sensibilă, într'o sferă superiără, până la desvélirea principiului chiar care cirmuesce conștiința.

Pașul acesta, îl face o parte din școlă „Neo-creștină“. Acesta recunoște că o morală n'a putut nici odată fi statornicită, în afară de o doctrină care, stabilind o anume concepție a universului, deduce dintrênsa scopul vieții omului și arată acestuia calea pe care pôte atinge acea țintă,

Ea créză, mai presus de lumea experimentală o lume transcendentă, pe înălțimile căreia așeză un Dumnezeu unic și a-tot-puternic, care intrupéză legea morală. Acestă ființă superiără, iar nu îngimfata noastră neputință e principiul cirmuitor al lumii. Actul moral de mărturisire al subordonației noastre către acea ființă superiără, e simburile din care răsare sentimentul religios¹⁾.

Era firesc, ca cei porniți pe clinul acesta, să nu se opréscă în cale. Era în firea lucrurilor, ca mulți să prețuiască că e cam slabă mângâierea ce ne-o dă acea dumnezeire a-tot-paternică în vorbă,

dar de fapt, simplă umbră metafisică, acel dumnezeu rod al dialecticii, acea biserică eterică clădită cu abstracțiuni.

Și apoi, este o urmare fatală a recunoscerei acelui principiu cirmuitor al lumii ca inimile noastre de îndată ce-i au șimțit atingerea, să rivnéscă neîncetat către dênșul și să fie dogorite de dorul de a stabili între Dumnezeire și dênsele acea legătură pozitivă, pe care o statornicesce religia.

În fine, în sprijinul acestei tendințe se mai adaugă că o credință, care izvoresce din un sistem exclusiv rațional, nu pôte nasce de cât o morală curat aristocratică. Până la înălțimile ei nu pot străbate, prin puterea cugetării, de cât puțini privilegiați de felul înțelepților Greciei antice, cari, sub un portic la Athena, propovéduiau virtutea și perfecțiunea morală cător-va rafinați ai literilor și filosofiei.

Religia, prin intervențiunea sa, „dramatiséză acea concepție a universului“, și apropie acele adevăruri de cei mici și umiliți. Filosofia e aristocrată, iar religia democratică. Concepțiunilor abstracte ale filosofiei, religia le dă viață; ea le rostesc într'un mod pozitiv și dogmatic; prin autoritatea sa, ea poruncesc credințe.

Iată de ce filosoffi au avut discipoli, pe câtă vreme religiunile au stăpânit popóre și au născut civilizațiuni.

Acastă superioritate a religiei, sunt nevoiți să o recunoască azi chiar mulți din cei ce nu-i sunt credincioși. Renan care era ateu, zicea: „Cristos nu va fi nici o dată întrecut.“

Acastă atitudine față de biserică totodată sceptică și cuviósă, cu care nu prea eram până aci deprinsi din partea vrăjmașilor bisericii constitue „religia celor, cari respectă“ dacă nu încă „religia celor cari cred“.

Dar trecerea de la una la alta e ușoră. Când ai ajuns a gusta din fructele minunate ale creștinismului, nu te mai poți împotrivi puterii misterioase ce te silesce a pătrunde până la rădăcina lor.

Noul curent și-a urmat drumul până acolo și ast-fel, reacțiunea în contra exceselor naturalismului s'a abătut tot mai mult spre religiune.

Acastă pornire o constată, în Franța, unul din scriitorii cari urmăresc cu o mai luminată atențiune mișcările gândirii contimporane. Acum zece ani scrie d. Ed. Rod²⁾, abia se lua în sémă această reacțiune și ómenii pătrunzători, cari citesc în viitoriu mai bucuros ca în present, proceau apropierea unei ere noi, în care omenimea, lăpédând cele două cârje putrezite, morala și religia, va înainta cu pas ușor, pe drumul liberei cugetări, sub sórele științei. Și iată că faptele sunt pe cale a da o izbitóre desmintire acestor prorociri... Așa că multe idei și credințe, cari s'ar fi putut socoti căzute pe veci în

1) A. Sabatier. *Esquisse d'une philosophie de la religion.*

2) Ed. Rod. *Les idées morales du temps présent.*

părăginită, aprópe în ridicol, își reiau vechiul loc ; așa că cultul idealului, alungat ca absurd, renasce sub forme noi, ast-fel că tinerimea de azi re'ncepe să sərbătorască morala și religia, cu același entuziasm cu care tinerii, de la 1848, sərbătoreau știința și libera cugetare."

În Anglia, unde credința a fost tot-deauna mai ageră, reacțiunea e împinsă până la ultimile ei mărgini.

D. Balfour dădu la lumină, acum doi ani, celebra sa carte Bazele credinții, în care, cercetând cele două elemente pe cari se razimă religia adecă rațiunea și autoritatea credinții, ajunge a se rostii, fără șovăire, în favórea autorității.

Pentru densus, rațiunea e numai o uriașă putere de desagregare. „Nici nu se póte închipuî o societate, în care toți membrii ei s'ar crede îndreptățiți a cerceta, din punctul de vedere critic, principiile pe cari se razimă ori-ce lege pozitivă și ori-ce povăț a moralei, în care, bărbați, femei și copii, înarmați cu metodele critice cele mai iscusite, și-ar lua sarcina de a prețui, cu deplină libertate de spirit, întru cât merită aprobare ori osindă, caritatea, cinstea, furtul ori crima“.

Rațiunei nu datorim nici unul din principiile pe cari se razimă societățile. Aceste principii și mai tóte credințele sunt alcătuite, în o sumă de casuri, de educație, deprinderi, opinia publică, convicțiunea contagioasă a compatrioților, familia, partidul politic ori biserica.

Și d. Balfour ajunge la această inchoere, că superioritatea noastră reșede nu atât în însușirea de a convinge ori de a fi convinși prin raționament, cât în purtarea noastră de a înriuri ori d'a ne lăsa a fi înriuriți prin autoritate.

Acastă îndrăznéță teză, d. Balfour o sprijinesce pe o sumă de argumente originale, ba uneori chiar vecine cu paradoxul, și totuși bazele credinței capetă un neînchipuit succes, care, singur, e un semn al timpurilor.

Dar, ori-cum, fie că s'ar da precădere autorității, asupra rațiunii, ori rațiunei, asupra autorității, neîndoelnic e, că religia începe a prinde puteri noi.

Filosofia, care până mai eri săpa religia, se apropie acum de dēnsa și îi cerșesce sprijinul, spre a lupta în potriua științei naturaliste, tǎgăduítórea ori-cărei speculații.

Ear ómenii de știință, căroră prejudecățile nu le întuneacă cu totul vederea, ajung a recunósce în cele din urmă, că biruințele lor mărețe pe terenul material n'au păreche pe cel moral și sunt nevoiți a lăsa, în această parte, câmpul descoperirii bisericeii.

Este, deci, un mijloc de împăciuire între religie și știință, prin tragerea liniei de hotar între ele.

Așa că, fără cuvânt, acei ce vor să împingă mișcarea dincolo de mărginile ei firesci, s'au silit să redeștepte, — dar de data acésta, în folosul religiei — conflictul dintre credință și știință.

Acest conflict nu e firesc, întru cât știința și credința au fie-care un chip de acțiune deosebit.

Știința ne arată ceea-ce este ; morala religioasă ceea ce trebuie să fie. Știința ne spune ceea-ce suntem ca animal ; religia ne învață ceea-ce trebuie să fim ca ómeni.

Știința își are razámul în natural ; religia în supra-natural. Știința vorbește minții ; religia inimii.

Cât de firești ne par ađi aceste adevăruri și, totuși, cât drum am străbătut pentru a ajunge aci ! Și câți au intrat pe calea acésta, pe cari eram deprinși a-i întilni pe alte poteci ! Câte conversiuni uimitóre ; câte manifestări sgomotóse în favórea religiei !

Eată un fruntaș al bisericii, cardinalul Manning, care trece de la protestantism la catolicism, prețuind, că religia catolică impune mai cu putere, credința prin splendórea aparatului său exterior.

Și apologia acestei convertiri, o face unul din stílpii de până eri ai protestantismului, d. de Pressensé.

Eată, la polul celălalt al cugetării, unul din capii școlei evoluționiste, Huxley, care se desparte de Herbert Spencer, și de școla lui, declarând că nu mai privesce pe om ca pe cel din urmă produs al evoluțiunei cosmice, ci ca pe o ființă morală neatărnată, în stare de a cărmui acésta evoluție.

Eată și un lucrător al literaturii contimporane, romancierul nihilismului filosofic, marele Tolstoi, care își renégă succesele ca și credințele, și renunță la literatură spre a se face apostolul Evangheliei.

Mai de curind, una din cele mai de sémă reviste franceze deschise liberei cugetări, la Revue des Deux-Mondes, publică un sgomotos manifest al d-lui F. Brunetiére, în favórea religiei, cu următoarea concluzie : „inima omenescă, hrănită cu preceptele evangheliei a fost amăgită de neputința științei, d-a ne înzestra cu o morală și nu va mai cere științei, ci religiei, formula fericirii.“

Și în fine, pe lângă atâtea și atâtea alte semne vestitóre ale redeșteptării credinții, nu e lucru vrednic, de luare aminte, că la apusul veacului nostru în țara industrialismului, la expoziția de la Chicago, cea măreță sərbare menită a cinsti progresul material, se închee prin o manifestație religioasă ?

Turnul Eiffel înlocuit cu un congres al religiunilor !

D I V E R S E.

* *Noul rector al universității din București.* În urma abdicerei dlui Maiorescu din postul de profesor universitar au candidat alți patru dintre

cari dl ministru al instrucțiunii publice a ales pe dl Gr. Ștefănescu ca rector al universității din București, din lista de patru pe care o recomandase consiliul profesoral.

* *Invitare* la Petrecerea de Dans ce-o va arangia Damaele române din Lipova în favoarea copiilor săraci dela școlile române din loc în 7/19 Ianuarie 1898 în sala „archiducului Iosif“ la care își permit a Vă invita dimpreună cu st. familiă. Comitetul arangiator. Începutul la 8 ore sara. Biletul de persoană 1 fl. de familiă (3 membri) 2 fl. Oferte și suprasolviri maritimose, se primesc cu mulțămintă la adresa D-nei Elena V, Hamsea în Lipova (Lippa) și se vor cuita pe cale diaristică.

* *Bibliografie.* „Enciclopedia Rom.“ A apărut fasc. VI. pag. 473—568, care cuprinde preste 1100 articole, adecă aprópe întreg restul titlilor cu inițiala B. (Beurnonville-Brândză).

Acest fascicol se distinge față cu cele premergătore prin bogăția extraordinară a materiilor de interes special românesc. Astfel găsim aici între articolele geografice: Bicz, Bihor, Bistrița, Blaj (ilustr.), Bocea, Botoșani (ilustr.), Brad, Braila (ilustr.), Bran, etc. iar în materie istorică rom.: Bogdan și Bolochoveni (de D. Onciul), Bogomilii (de M. Străjan), Bonfinius și Bornemisza (de I. M. Moldovan), Brancoveanu, etc. Cu deosebire bogat este materialul biografic rom., din care amintim art. Bianu, Bibescu, Blajovici, Blaramberg, Bob, Bodnărescu, Boerescu, Bogdan, Bohățiel, Bojadjii, Boiu, Bojinca, Boliaac, Bolintineanu, Bologa, Borgovan, Bosco, Bosian, Botta, Brailoiu, Bran, Branisce, Brândză, etc. Dintre celelalte articole mai însemnate remarcăm: Biblioteca (B.-le rom.: de Radulescu Motru), Bólele mentale (Dr. Sutz), Bocet (M. Străjan), Bordeiu (Dr. I. Felix), Botanica, Inst. bot. și Grăd. bot. (M. Vlădescu), Așezemintele Brancovenesci, etc. În fine mai amintim art. Boemia (Urban-Iarnik) Iustrățiunile (executate de renum. firmă Angerer et Göschl în Viena), sunt foarte frumoase. De interes deosebit sunt: Catedrala, mitropolia și institutele culturale din Blaj, Institutul botan., florăriile și planul grădinei botanice din Cotroceni, liceul și bis. Sf. Gheorghe din Botoșani, planul portului și un tablou al eocurilor din Braila. Așezemintele Brancovenesci din București, apoi mai multe ilustr. de zoologie (Blennius, Bison), etc.

Acest cuprins bogat al unui singur fascicol, cu tóte că n'am amintit nici a 20-a parte a articolelor, ne dă o iconă destul de elocuentă pentru aprecierea însemnătății deosebite și a dimensiunilor uriașe ale acestei întreprinderi, unice în literatura română.

Amiciiprogresului cultural al poporului nostru trebuie să simtă o satisfacție deosebită, vedând că o asemenea publicațiune s'a putut realiza la noi fără nici un sprijin extraordinar, numai prin muncă perseverantă și desinteresată. Este îmbucurătoriu îndeosebi, că literatura noastră în butul greutăților îndomensurabile, ce le întâmpină o asemenea lucrare, a putut face în ramul literaturii enciclopedice un început atât de mulțămitor.

Fascicolul VI, față cu cele premergătore denotă un nou și însemnat progres; el arată că direcțiunea Enciclopediei, trecută preste greutățile începutului, înainteză cu pași tot mai siguri în realizarea uriașei sale întreprinderi.

Din avisul publicat în fruntea fascicolului amintim, că direcțiunea, renunțând la conlucrarea acelor autori, cari până acum nu i-au trimis manuscriptele la timp și prin acésta au împedecat înaintarea mai repede a pub-

licațiunii, iar editorul instalând o tipografie proprie pentru Enciclopedie, cu începere dela anul nou fascicolele se vor pute publica la intervaluri de 6 săptămâni.

Abonamentele se fac la librăria W. Krafft în Sibiu iar pentru România la libr. Müller & Storek în București, și se primesc numai pentru publicațiunea întregă (30 fasc. fi. 30. — sau Lei 75. —); prețul de prenumerare se póte plăti însă și în rate pentru câte 5 sau 10 fascicole, à fl. 1. — resp. Lei 2.50) totdeauna anticipativ. Abonatiilor li-se trimit numai fascicolele plătite înainte.

* *Protestanții și legile politice-bisericesci.*

Conferința preotescă a diecesei ev. reformate din Felső-Borsod a publicat concurs pentru o lucrare, care se lămurescă chestia: Intre referințele schimbate de ađi, care sunt problemele și datorințele înmulțite ale preotului protestant pe terenul administrației bisericesci și în deosebi pe cel al curei pastorale? La concurs a fost primită lucrarea preotului Szuhay, care lămurind întrebarea de mai sus atinge unele chestii importante vrednice de a ni le insemna și noi.

Constatând decadința religioasă morală autorul cărții pomenite spune, că pricina acestei apariții îngrijitoare sunt legile despre căsătoria civilă, despre religia pruncilor și despre neconfesionalitate, coloritul nereligios al școlilor și preparandiilor, — lipsa legilor de stat, cari se conțină dispoziții severe pentru pedepsirea delictelor cetățenilor și pentru ținerea sărbătorilor, în fine misera remunerație a preoților și sărăcia tradițională a bisericii protestante.

Datorințele preoților protestanți le reasumă în următoarele:

Ținta noastră se fie, ca propoveduirea cuvântului divin se-și conserve spiritul evagelic, demnitatea merală, în și afară de biserică, se zdrobescă deșertăciunea materialismului secolului present; se edifice templul sânt al virtuții, moralului și adevărului. A doua datorință: a se îngriji ca școlile se devină din nou pepeniere ale bisericii. A treia datorie: a se purta grijă cu mai multă energie de viața religioasă morală a tinerilor din ambele sexe. Preotul se adune tinerimea în sărbători la biserică și se-i dea povețe morale. A patra: preotul se-și împlinescă nu numai datoriile administrative, ci se păzescă și disciplina bisericescă cu conscientiositate, se întrebuinteze tóte mijlocele de pedepsă trebuitoare pentru corecție.

În înțelesul cel mai adevărat al cuvântului se-și împlinescă preotul chemarea de medic sufletesc. Din pricina defectuoșei împliniri a acestei datorii se întemplă, că mai în urmă într'un pătrar de an bis. protestantă în urma căsătoriilor micste a perdit 179 suflete. Trebuie îmbrațșată cauza săracilor și orfanilor; administrația bis. trebuie conscientios supraveghiată. În sfârșit salarisarea preoților trebuie sistemisată pe base mai juste, și unde comuna nu ar putea împlini salariul 600—800 fl. se se cêră ajutoriul statului. În privința acésta însă forurile bis. se fie cu deosebită băgare de sêmă, nu cumva în schimbul ajutoriului se trebuescă a ne vinde un drept autonomic mai scump decât ori-ce, care în sărăcia nósfră ne e avuție.

Opul încheiă: Se avem grijă, nu cumva se o pășim

ca cu privilegiul părtinirii legilor politice-bis., cari tare ne-au dus înjretăcire, ne-am însuflețit pentru aducerea unor legi, cari acum ne snt spre pagubă, și la rugămintea noastră pentru rebonificarea stolară, ce ne-a făgăduit, guvernul manifestă o tăcere filosofică.

* *Marele etimologic al României.* Dl Al. Filipide împreună cu dnii G. Ibrăileanu, C. Cotez. I. Popovici, și Teodorescu Chirileanu au început dela 1 Nov. să adune materialul pentru „Magnum Etymologicum“ serie „Evenimentul“ din Iași. Adunarea materialului va dura 2 ani, după cari în 3 ani dl Filipide va lucra la desăvârșirea acestui monument al limbei române. Academia a acordat dlui Filipide dreptul de a începe lucrarea dela capăt fiind-că planul d-sale e cu totul altul de cât acela al Dlui Hașdeu.

* *Un adevărat concert europén.* Diarul parisian „Figaro“ anunță : Sărbările iubileului de 50 ani de domnie a monarhului Francisc Iosif I, ce se vor ține în Viena, vor fi deschise prin un concert dat de toate muzicele militare ale tuturor statelor europene. Marele concert care va dura 7 zile, se va ține pe la sfârșitul lunii lui Maiu. La acest concert muzicile militare austro-ungare nu vor lua parte.

* *Opul printului de corónă Italian.* După cum scrie Revista Italiana di Numismatica, prințul de corónă italian lucră acum la un mare op de numismatică. Prințul se ocupă de mult cu numismatica italiană și romană, de aceea societatea italiană de numismatică l'a ales de president de onoare al său. Opul ce acum are de gând să edeie poartă titlul : Corpus nummorum italicorum și va tracta speciile de bani italieni din evul mediu până în present. Venitul e destinat în favorul societății de numismatică.

* *Industria de casă națională-română la Viena.* Privitor la espoziția de lucruri de mână românești, care s'a arangiat în Viena de cătră Reuniunea femeilor române din Comitatul Hunedórei étă ce i-se scrie din Viena diarul „Patria“ din Cernăuți. Din Viena ne sesesece o scire îmbucurătoare : D-na Hossu, presidenta reuniunii femeilor române din comitatul Hunedórei în Deva, a arangiat la Viena o espoziția de lucruri din industria casnică națională și anume de covóre, scórțe, pistelci, cătrinte, ștergare, fețe de perină, de masă, șervete, perdele și multe altele de soiul acesta, cari fiind îmbodobite prin cusături frumoșe, ne presintă o iconă fidelă a gustului admirabil al țerancelor ardeleni. Unele lucruri sunt atât de fin și artistic lucrate — dice corespondentul nostru — încât Vienesi, cari arată un foarte mare interes față de această espoziția, cred, că sunt produse de fabrică. Diarele vieneșe se exprimă foarte măgulitor asupra acestei espoziții, în deosebi diarul „Deutsche Ztg.“

* *Concert și teatru în Comloșul-mare.* Corul vocal din Comloșul-mare i vită la concertul împreunat cu teatru, ce l va arangia a două zi de crăciun, în 26 Decembre st. v. în sala ospătării mari din loc, sub conducerea dlui Trifon Orășian. Programa :

I. Concertul. 1. Motto. 2. La o rosă. cor bărb., de Hermes. 3. Corăbésca, cor. cărb., de Vasilescu. Veți tu stéua cor. bărb., de * *. Cântec bachanal, cor bărb., de Vorobchievici. II. Teatrul. „Baba Hircă“, operetă în 2 acte, de Milo. După producțiune va urma jocul. Începutul la 1/28 séra, Prețul de intrare : loc I. 70 cr., loc II. 50 cr., loc III. 30 cr. Suprasolvirile se primesc cu mulțămîtă.

* *O rugare.* Onorații Domni cari au primit liste de colectare pentru noua biserică din comuna noastră sunt rugați a ne retrimite listele cu rezultatul obținut. Câmpuri-Surduc Ioan Budoiu, preot George Popa notariu.

* *Nóptea de crăciun — nefericită.* În Sânt-Nicolaul-mare un biet cismaș s' gătise de crăciun. Femeia văruișe frumos ca pe sărbători. Ca să se uște bine văruișala în nóptea de crăciun fiind-că cuptoriu nu avea la casă au băgat în o țevă de cuptoriu niște cărbuni ca să încălđiască, apoi s'au culcat. Diminéța toți 5 la număr au fost aflați leșinați dintre cari o fată și un copil după améđi au și réposat. Părinții și un copil sunt greu morboși dar' se crede că vor scăpa totuși cu viață.

* *Cari cartofi sunt mai buni?* Chemicul frances Balland a înaintat în săptămânile trecute academei francese de științe un tractat, care are de obiect însușirile cartofilor și care în urma unor interesante descoperiri va stărni în tot casul și interesul gospodinelor noastre. Până acuma se susține pretutindenea, că acei cartofi sunt cei mai buni și nutritori, cari în decursul fiertului crepă sau se sfarimă. Dl. Balland susține însă acuma, contrar acestei păreri, pe basa unor studii îndelungate și cu ajutorul unor experimente chemice, că acei cartofi sunt cei mai buni, cari în decursul fiertului nu și perd forma. Dl Bulland a constatat adecă în urma mai multor experimente, că cu cât mai mult azot conțin cartofii, cu atât mai nutritori și gustuoși sunt. E știut, că cartofii conțin mai mult sau mai puțin albumin, care în prima linie dă cartofului aroma cea bună și puterea de hrană, și-i susține tot-odată și forma în decursul fiertului. Decă un cartof creapă séu se sfarimă în decursul fiertului, acésta e un semn, că conține puțin albumin, adecă e un soiul réu de cartofi.

* *Alfons Daudet.* Din Paris se anunță, că renumitul scriitor frances Alfons Daudet a murit în 16 l c. pe neașteptate în urma unei sincope. Daudet s'a născut la 1840 în Nimes. S'a stabilit la Paris în 1857, începându-și cariera literară prin câte-va poesii, prin povești și novelete. Mai târziu scrise piese teatrale cari au avut un mare succes la Panteon și la Comedia francesă. A început apoi să scrie romane, câștigându-și în curând renume de mare romancier. Romanele „Fromont & Risler“ și „Le Nabad“ Pau ridicat în rangul celor mai distinși romancieri. La 1874 Daudet a intrat ca redactor al părții literare la diarul „Journal Officiele“. Mândria scrierilor lui o forméză fără îndoială „Tartarin“, „Sapho“ și „Les morteles“. Alfons Daudet era membru al Academiei francese și a murit în vîrstă de 55 ani.

AVIS. P. T. DD. cari au binevoit a primi în comisiune „CALENDARIE“ de ale tipografiei diecesane pe anul 1898, sunt prin această rogați cu toată stima, să binevoască a ni-retrămite exemplariile, ce cugetă, că nu le-ar poté pe-trece, de óre-ce noi nu mai dispunem de nici un exemplariu.

Totodată rogăm pre P. T. DD. cari au cerut de nou „Calendarie“ să binevoască a fi puțin în asceptare, până când vom poté satisface la toți.

Administratiunea
„**TIPOGRAFIEI DIECESANE**“

Bibliografie.

În tipografia noastră diecesană a apărut și se află de vânzare

„**A B C**“

CARTE DE CETIRE — ilustrată

PENTRU ELEVII CLASEI I.

de învățatorii: Iosif Moldovan, Nicolae Stefu, Iuliu Groșorean, Nicolae Boșcaiu și Petru Vancu. — Cartea e compusă după gustul micilor elevi și e aprobată și recomandată de Venerabilul Consistoriu aradan pentru toate școlile poporale din diecesă.

Prețul unui exemplar 20 cr.

Notăm, că din acest „Abcedar“ al d-lor învățatori I. Moldovan și consoți, de aci înainte nu mai putem trimite în nici o parte nici exemplare de probă și nici singuratic, decât numai pe lângă trimiterea nainte a prețului de 20 cr., plus porto postal de 3 cr. de un exemplar.

Concurs.

În urmarea deciziei comitetului parochial din 4 Noembrie a. e. se publică concurs pentru stațiunea învățătorescă din Rădmănesci, cu următoarea dotațiune:

1) Salariu în bani gata 260 fl.; 2) 4 jugere de pământ livadă și arător 40 fl. 3) Scripturistica 5 fl.; 4) Conferință 5 fl.; 5) lemne 19 metri, pentru școlă și învățător prețuite în 16 fl.; 6) la înmormântări unde va fi poftit 40 cr.; 7) Cuartir bun, cu grajd, șopru, cameră și grădină de 1/2 jugher. Ziua alegerii în 8 Ianuarie st. v. 1898. Alesul învățătoriu va fi un an de probă, și după aceea întărit definitiv. Observându-se și aceea că alesul va fi obligat a purta evidență despre sozota bisericească.

Recurenții se vor înfățișa în una din Dumineci și sârbători în biserica din comună spre ași arăta desteritatea în tipic și cantul bisericesc.

Recursele adresate comitetului parochial din Rădmănesci se vor trimite M. O. D. Adam Rosa inspector școlar în Leucusesci, cottul Caraș-Severin, p. Betlenháza. Leucusesci în 4 Decembre 1897.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: ADAM ROSA, m. p. inspec. școlar.

—□—

Pentru eplinirea postului de învățător în comuna **Bodrogul vechiu**, se escrie concurs cu termin 30 de zile, pe lângă salar anual de 300 fl. în bani gata, cortel acomodat și grădină pentru legume.

Reflectanții au ași trimite recursese conform dispușeziunile din vigóre P. O. D. ppresbiter Dr. Tr. Putici în Timișóra. Spre ași arăta desteritatea în cant și tipic au reflectanții să se presente în vre-o Duminecă ori sârbătóre în s. monastire H, Bodrog. Conducătorii de cor vor fi preferiți.

Bodrogul-vechiu, 27 Octomvre 1897.

Archip Munteanu, m. p.

preș. com. par.

Cu consensul ppresb.: Dr. TR. PUTICI, m. p. inspektor de școle.

—□—

Pentru îndeplinirea definitivă a postului învățătoresc dela școlă a II-a gr. or. rom. din opidul **Borosineu** prin această se escrie concurs cu terminul alegerii de 30 de zile, dela I-a publicare în organul oficios „Biserica și Școlă.“

Emolumintele împreunate cu acest post sunt: 1) 300 fl. în bani; 2) Pentru cvartir 60 fl.; 3) 8 stângini de lemne din care este a se încălzi și școlă; 4) Pentru curățitul școlii 15 fl.; 5) Conferințele 10 fl.; 6) Scripturistica 6 fl.

Reflectanții la acest post au să producă: Testimoniu de cualificație și de limba maghiară. Reflectanții sunt rogati a să presenta în Sfta biserică din B.-Ineu, pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Recursele astfel ajustate și adresate com parochial din B.-Ineu, sunt a să substerne On. Domn. adm. protopopesc al tractului B.-Ineu Corneliu Ursuț în Seprós (Aradmegye).

Dat din sedința com. paroch gr. or. rom din B.-Ineu la 2/14 Noembrie 1897.

Ioan Moldovan, m. p.

notar.

George Feier, m. p.

președinte,

În conțelegere cu: CORNEL URȘUȚIU, adm. prot. insp. școlar.

—□—

Pentru vacanta parochiă de clasa a doua din comuna **Șepreușiu**, protopresviteratul Boroșineului prin această se escrie concurs cu termin de alegere pe 18/30 Ianuarie 1898.

Emolumintele sunt: 1) Una jumătate sesiune pământ parte arătoriu parte fânaț, carea se estimază la o valóre de 128 fl. v. a. 2) Venitele stolare adecă: b tezuri, cununii și înmormântări 327 fl, 50 cr. 3) Venitul din bir 200 fl. v. a. 4) Alte venite sigure 25 fl. v. a. cari tóte la olaltă se urcă la un venit de 680 fl. 50 cr. v. a. Alesul are a-sé îngriji de locuință pe spesele sale proprii.

Dela recurenți se poțteșce ca în timp legal să-și ajusteze petițiunile lor cu documentele necesarii prescrie de statutul organic și adresate comitetului parochial se le substernă Mult On. Domn. Cornel Ursuțiu adm. protopopp. în Șeprós com. Arad.

Recurenții până la alegere să-se prezenteze în Sta biserică de aici în vro Duminecă ori sârbătóre pentru a-și arăta desteritatea în cant, servițiul divin și oratoriă.

Șepreușiu la 16/28 Dec. 1897.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: CORNEL URȘUȚIU, m. p. adm. protopresb.

—□—